

Den framtida finans- och skattepolitiken

Lars Calmfors

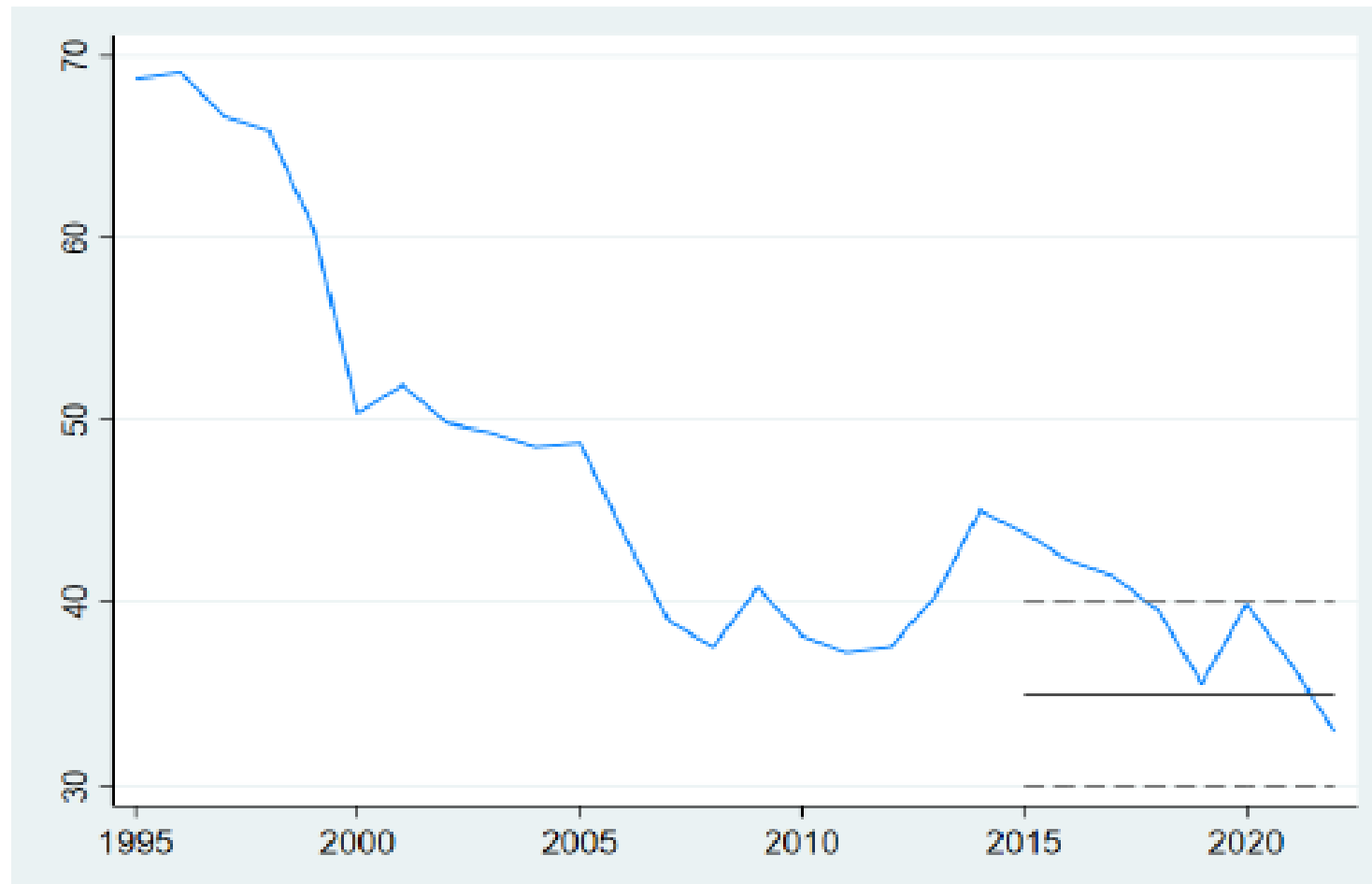
Rotary Brommaplan

3/5 - 2024

Överskottsmålet

- Ett mål för den offentliga sektorns *finansiella sparande*, alltså skillnaden mellan alla intäkter och utgifter
- Den offentliga sektorn består av staten, ålderspensionssystemet (AP-fonderna), kommuner och regioner
- Sedan 2019 är överskottsmålet 1/3 procent av BNP
 - Från början 2 (1) procent av BNP
- Överskottsmålet infördes 1999 för att minska den stora offentliga skuldsättningen efter 1990-talskrisen
- Målet ska motverka tendenser till alltför *kortsiktig* finanspolitik

Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld (Maastrichtskuld), procent av BNP

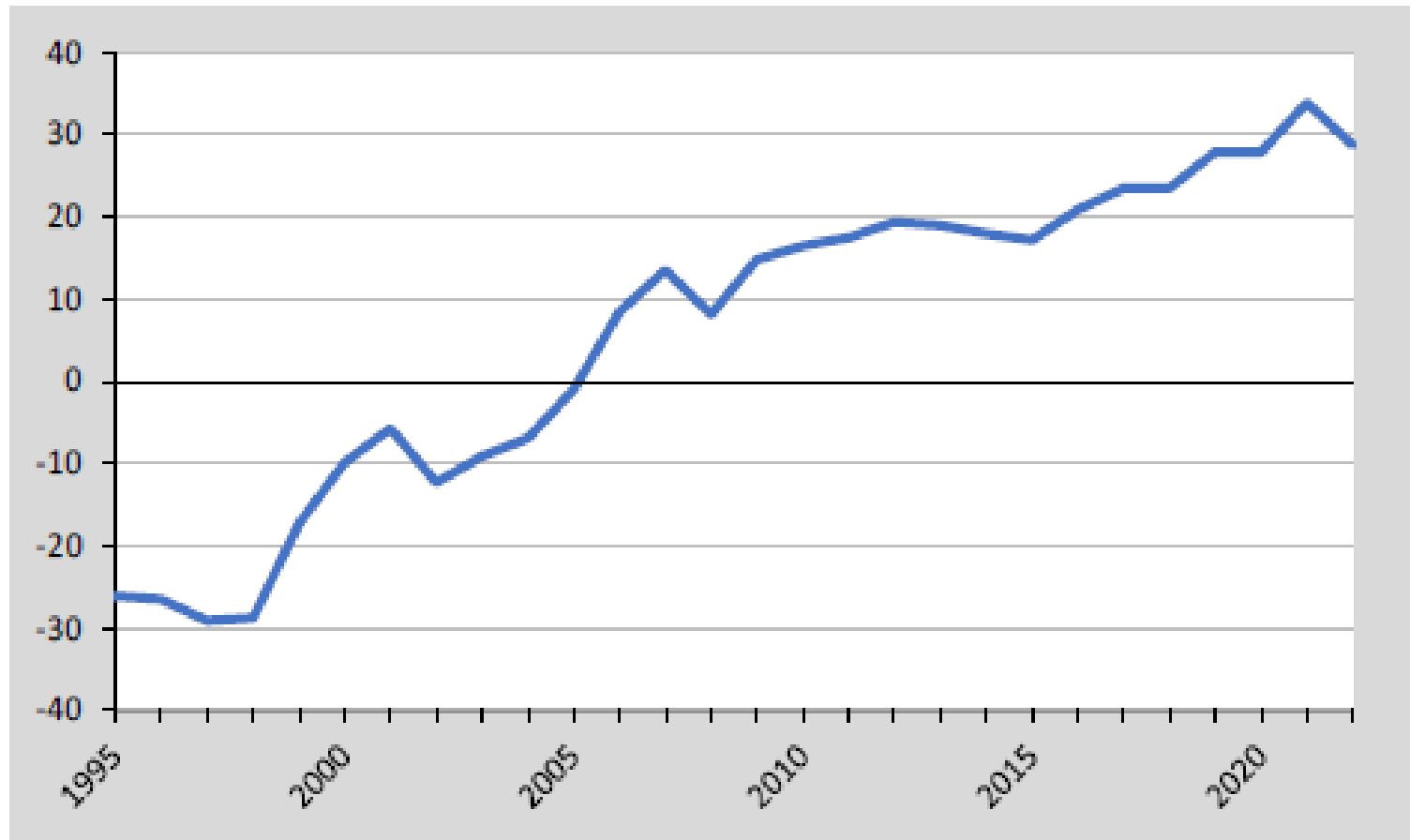
Offentlig sektors konsoliderade bruttoskuld 2023, procent av BNP

Grekland	160,9
Italien	139,8
Frankrike	109,6
Spanien	107,5
Belgien	106,3
Portugal	103,4
Finland	74,3
Tyskland	64,8
Sverige	30,4
Danmark	30,3
Estland	19,2

Offentlig sektors skuld och finansiella nettoställning (nettoförmögenhet)

- Tidigare fanns inget skuldmål
- 2019 infördes **skuldankaret** på 35 procent av BNP
- Offentlig sektor har också finansiella tillgångar
- Positiv finansiell nettoställning (nettoförmögenhet)
- Varför fokus på skulden?
 - Osäkert värde på finansiella tillgångar vid avyttring i en kris
 - Man vill inte avyttra tillgångar som är integrerade i den offentliga verksamheten

Offentlig sektors finansiella nettoförmögenhet, procent av BNP

Offentlig sektors skuld och finansiella nettoställning (nettoförmögenhet)

- Tidigare fanns inget skuldmål
- 2019 infördes **skuldankaret** på 35 procent av BNP
- Offentlig sektor har också finansiella tillgångar
- Positiv finansiell nettoställning (nettoförmögenhet)
- Varför fokus på skulden?
 - Osäkert värde på finansiella tillgångar vid avyttring i en kris
 - Man vill inte avyttra tillgångar som är integrerade i den offentliga verksamheten

Extra investeringsbehov de kommande 10–20 åren

- Klimatrelaterade investeringar
 - Energisystem
- Infrastruktur
 - Järnvägar
 - Vägar
 - Kommunala VA-system
- Kriminalvårdsanstalter
- Försvarsmateriel
 - Beredskapslager
 - Skyddsrum
- (Ukrainastöd)
 - Akut under pågående krig
 - Återuppbyggnad efter kriget

Rimligt låna till tillfälligt höga investeringsutgifter

- Generellt *samhällsekonomiskt effektivitetsargument* för att låna till alla typer av tillfälligt höga utgifter
 - Kostsamt med stora tillfälliga skattehöjningar eller neddragningar av andra offentliga utgifter
- *Rättviseargument* för att framtida generationer ska vara med och betala för investeringar som kommer att gynna dem
- Med för strikta budgetmål kan politikens inneboende kortsiktighet leda till att skattesänkningar och utgiftshöjningar som ger mindre – men snabbare – välfärdshöjningar prioriteras
- Långtidsutredningens – och mitt – förslag:
 - Underskottsmål på 0,5 procent av BNP
 - Extra årligt budgetutrymme på cirka 50 miljarder kronor

Långsiktig Maastrichtskuld och finansiell nettoställning vid olika finansiellt sparande, procent av BNP

Finansiellt sparande	Finansiell nettoställning	Maastrichtskuld
0,33	33,1	28,4
0	24,1	37,4
-0,5	10,4	51,1
-1	-3,2	64,2

Vilka säkerhetsmarginaler krävs?

- Ta höjd för att den offentliga skulden kan öka kraftigt i en framtida ekonomisk kris?
 - Expansiv finanspolitik för att hålla uppe efterfrågan
 - Eventuellt behov av stöd till banksystemet
- Med en skuldkvot på normalt 50 procent borde vi kunna klara en ytterligare ökning med 50 procent av BNP i en djup kris utan att tappa kontrollen över skuldutvecklingen
 - En skuld på 100 procent av BNP borde kunna minskas igen i ordnade former genom en rimlig finanspolitisk åtstramning
 - Finansmarknadernas tolerans för en hög svensk statsskuld bör ha ökat när statsskulden i andra länder växt

Effekter av underskott på 0,5 procent av BNP i stället för nuvarande överskottsmål, procent av BNP

Räntetillväxtdifferens	Primärt sparande på kort sikt	Kapitalinkomstnetto på kort sikt	Kapitalinkomstnetto på lång sikt	Primärt sparande på lång sikt
1	-0,83	0	-1,05	+0,22
0	-0,83	0	0	0
-1	-0,83	0	-0,61	-0,22

Ingen gratislunch om statslåneräntan $>$ BNP:s tillväxttakt

- Det primära sparandet (det finansiella sparandet exklusive kapitalinkomster och ränteutgifter) minskar på kort sikt om saldomålet sänks
- Men vi får betala genom ett högre primärt sparande på lång sikt
- Innebörden är att investeringarna kan öka på kort sikt men vi får betala genom högre skatter eller lägre offentliga utgifter på lång sikt
- I detta fall finns ingen **gratislunch**
- Men det kan vara motiverat med en finansiell kostnad för framtida generationer för att finansiera investeringar som gynnar dem

Effekter av underskott på 0,5 procent av BNP i stället för nuvarande överskottsmål, procent av BNP

Räntetillväxtdifferens	Primärt sparande på kort sikt	Kapitalinkomstnetto på kort sikt	Kapitalinkomstnetto på lång sikt	Primärt sparande på lång sikt
1	-0,83	0	-1,05	+0,22
0	-0,83	0	0	0
-1	-0,83	0	-0,61	-0,22

Gratislunch om statslåneräntan $<$ BNP:s tillväxttakt

- Det primära sparandet kan sänkas både på kort och lång sikt
 - Investeringarna kan öka både på kort och lång sikt utan att några skatter behöver höjas eller andra offentliga utgifter minskas
- I detta fall existerar en **gratislunch**
- Oklart om tillväxttakten kommer att vara högre än räntan
 - Historiskt har detta ofta varit fallet – och under senare år
 - En majoritet av ekonomer verkar tro på detta utfall
- Rimligt att väga in viss sannolikhet för detta
- Samtidigt måste det finnas betryggande säkerhetsmarginaler ifall utfallet blir det omvända

Hur säkerställa att ett större budgetutrymme används rätt

- Politiskt åtagande över partigränserna om att utrymmet ska användas för ökade offentliga investeringar
 - Samhällsekonomiska lönsamhetsbedömningar
 - Säkerhetspolitiska överväganden
- Kontrollmekanismer
 - Finanspolitiska rådet
 - Konjunkturinstitutet
 - Ekonomistyrningsverket
 - Riksrevisionen

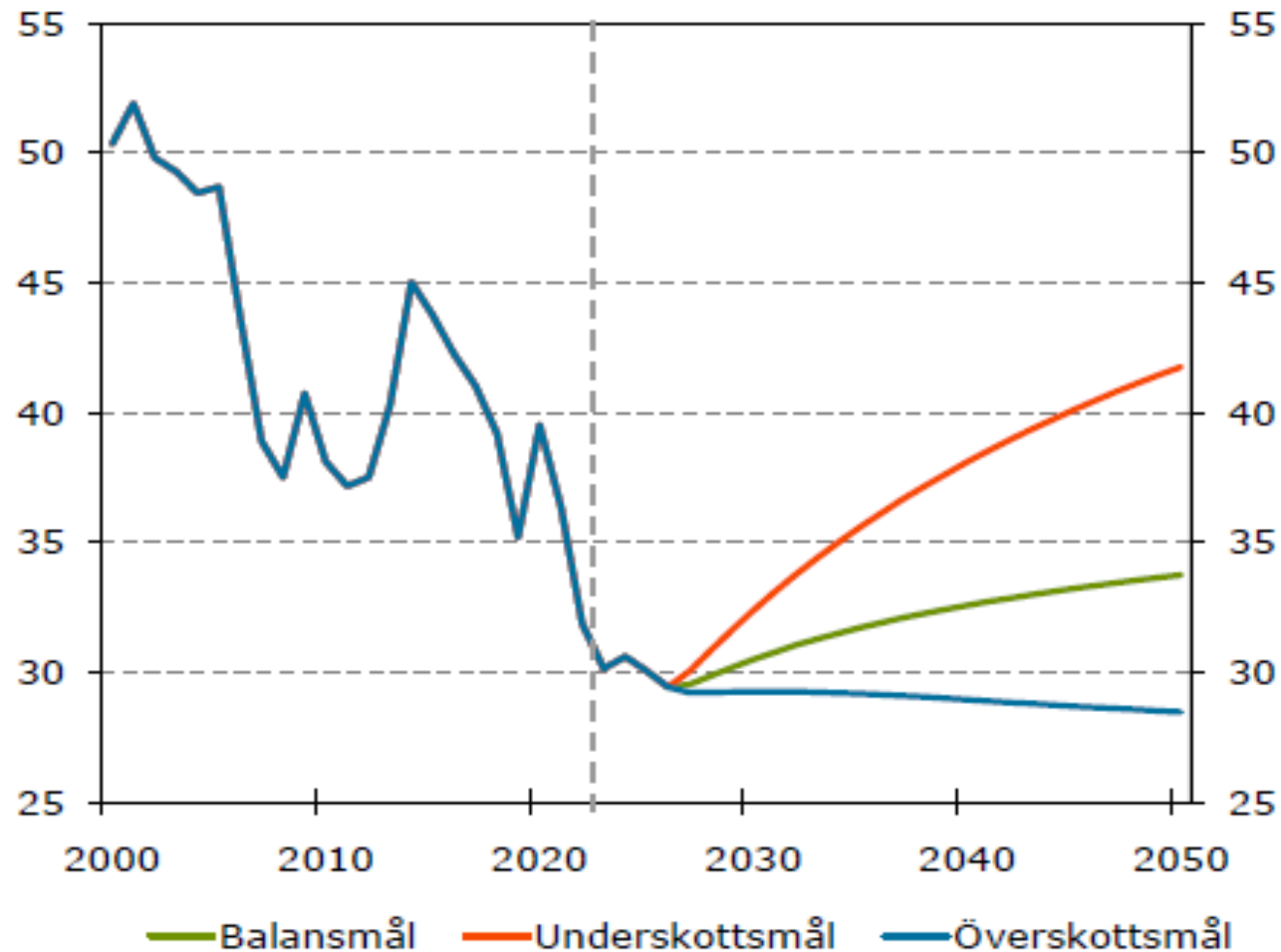
Sannolikt utfall av den parlamentariska översynen?

- Balansmål i stället för underskottsmål?
- Lånefinansiering av vissa investeringar som läggs utanför statsbudgeten?
- Flera nackdelar:
 - Intransparent sätt att införa ett underskottsmål
 - Frestelse fortsätta på samma väg
 - Gräddfil för de investeringar som läggs utanför budgeten

Den aktuella debatten

- Varningar från en del håll om äventyrlig skuldutveckling
 - ”Slussportarna öppnas”
- Sluttande-plan-risker måste ställas mot risken att hela systemet med politik som styrs av budgetmål förlorar sin *legitimitet*
- Ett underskottsmål innebär en viss – men liten – ökning av risken för statsskuldproblem i en svår kris
- Men detta måste ställas mot förmodligen ännu större risker om de offentliga investeringarna inte ökas
- Lång tid innan skuldsättningen ökar påtagligt
 - Goda möjligheter byta kurs om den ekonomiska miljön förändras

Maastrichtskuldens utveckling vid olika saldomål enligt Konjunkturinstitutet

Århundradets skattereform 1990/91

- Neutralitet
 - Skatter ska påverka beteendet så lite som möjligt
 - Utom för skatter som införts av miljö-, klimat- och hälsoskäl
- Likformighet
 - Liknande aktiviteter ska beskattas på samma sätt

Århundradets skattereform och senare förändringar

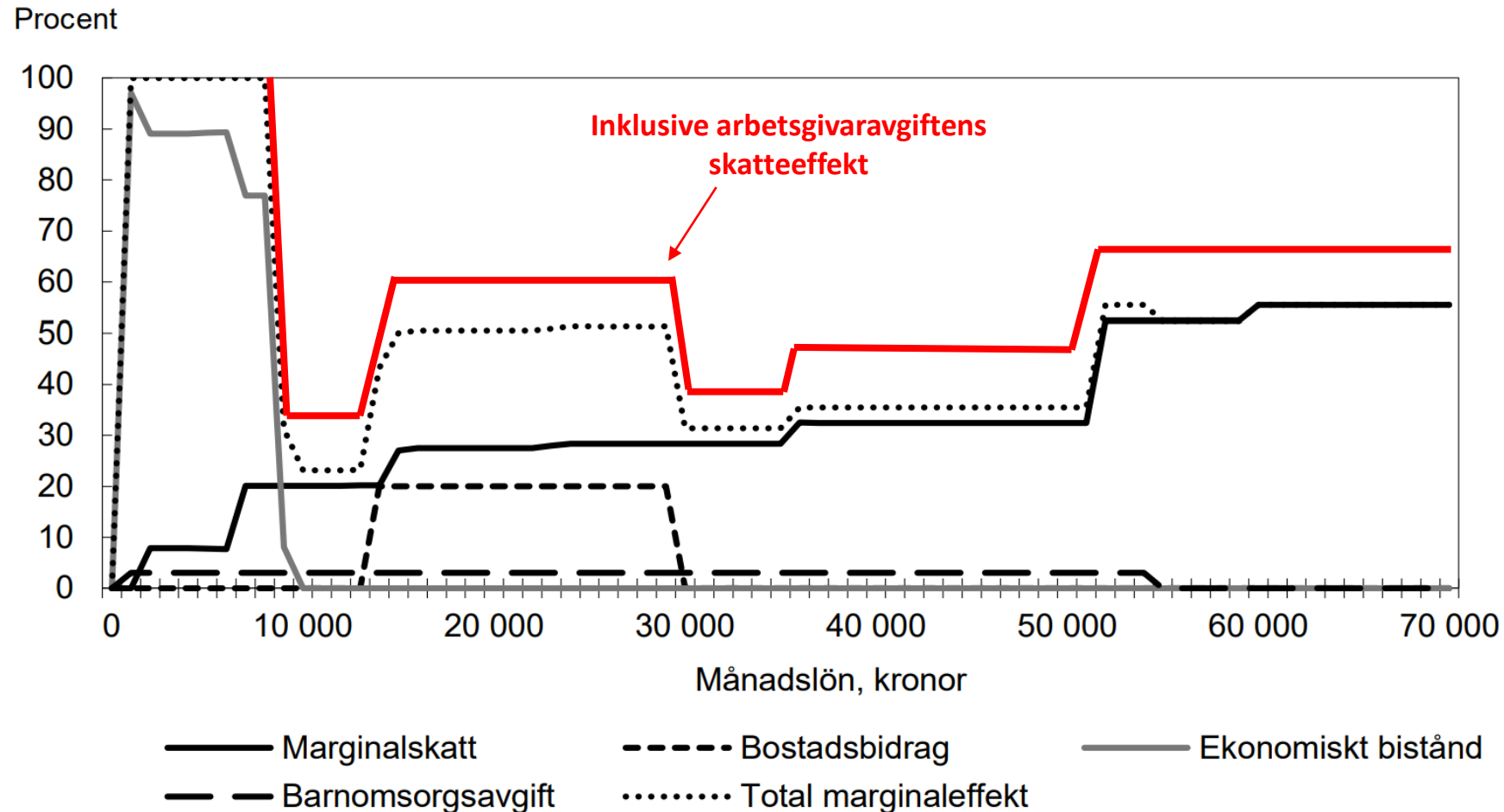
Skattereformen

- Sänkt marginals katt på arbete
- Breddade skattebaser
- Enhetlig moms
- Enhetlig kapitalinkomstbeskattning
- Motsvarande ränteavdrag
- Fastighetsskatt

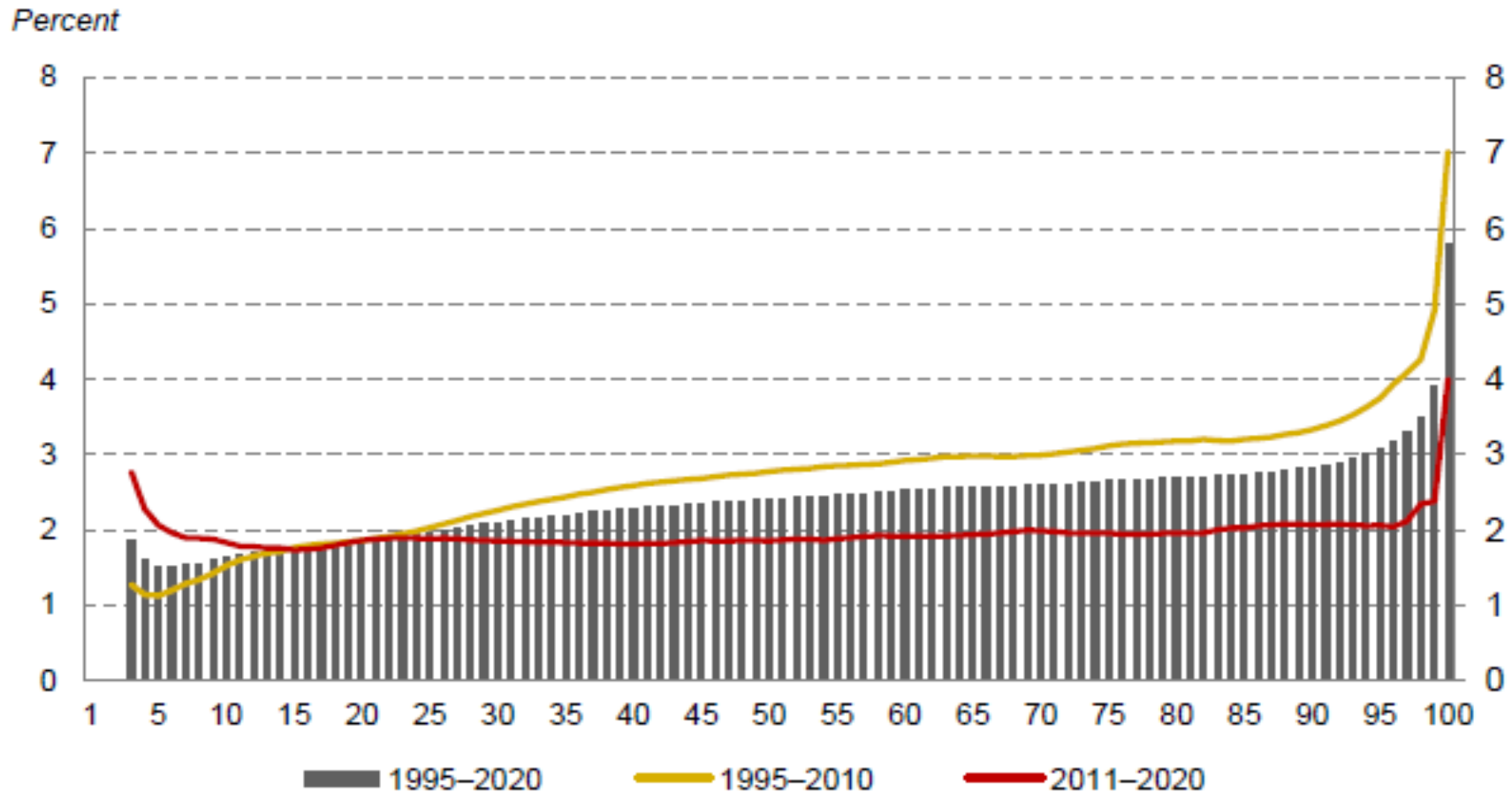
Senare förändringar

- Värnskatt
- Olika momsskattesatser
- Olika principer för kapitalinkomstbeskattning
- Olika kapitalinkomstskattesatser
- Fastighetsavgift med lågt tak trots bibehållna ränteavdrag

Marginaleffekter 2023 för ensamstående med ett barn i förskoleåldern

Årlig procentuell ökning av real disponibel inkomst för olika inkomstpercentiler

Önskvärd skattereform

- Lägre marginalsatser på arbetsinkomster
- Enhetlig moms
- Borttaget tak för fastighetsavgiften
 - Begränsningsregler
 - Möjlighet skjuta upp betalning till försäljning
 - Skatt baserad på indexerat inköpspris
- Enhetliga principer för kapitalinkomstbeskattningen
- I genomsnitt högre kapitalinkomstbeskattning

Det behövs systemtänk

- Förslag om enstaka förändringar läggs utan systemtänk
- Skattebefrielse för ISK och kapitalförsäkringar upp till 300 000 kr
- Avskaffade ränteavdrag utom för lån mot säkerhet i bostad, bil och båt
- Problemet med olika beskattning av olika kapitalinkomster förvärras
- Varför ränteavdrag för lån till bil- och båtkonsumtion men inte för andra konsumtionslån?
- Varför inte ränteavdrag för lån mot säkerhet i värdepapper?
 - Bryter mot grundläggande symmetriprincip
 - Problem vid generationsskiften i småföretag
- Det går inte att smådutta utan det behövs bred skattereform

Mellan
forskning
och
politik

50 ÅR AV SAMHÄLLSDEBATT

Lars Calmfors

Bokköp för den som är intresserad

Pris: 200 kronor

Swisha till 123 269 44 79 (Ekerlids förlag)

Meddelande: Mellan forskning och politik

Finns annars på till exempel Adlibris eller Bokus